I. ESKİÇAĞ DİLLERİ VE KÜLTÜRLERİ LİSANSÜSTÜ ÖĞRENCİ KONFERANSI

Bildiri Özetleri Kitapçığı

18 Mayıs 2026

@: eskicagdillerikon@gmail.com
@eskicagdilleriogrkonferansi

Düzenleme Kurulu

Prof. Dr. Çiğdem DÜRÜŞKEN

Prof. Dr. Erman GÖREN

Prof. Dr. Hasan PEKER

Arş. Gör. Dr. Tolga PELVANOĞLU

Arş. Gör. Canan GEZİCİ

Arş. Gör. Mustafa ÇOPURKUYU

Hazırlayan

Derya AVCI DURSUN

Düzenleyen

İstanbul Üniversitesi Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü

Konferans hakkında bilgi almak için: eskicagdillerikon@gmail.com

@eskicagdilleriogrkonferans

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Çağatay AŞKİT (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Çiğdem DÜRÜŞKEN (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Erman GÖREN (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Hasan PEKER (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. İrfan ALBAYRAK (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Leyla MURAT KARAKURT (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Mustafa ADAK (Akdeniz Üniversitesi)
Doç. Dr. Ebru N. AKDOĞU ARCA (Akdeniz Üniversitesi)
Doç. Dr. Esra YALAZI (Ankara Üniversitesi)

Konferans Hakemleri

Prof. Dr. Çağatay AŞKİT (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Erman GÖREN (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Fatih ONUR (Akdeniz Üniversitesi)
Prof. Dr. Hasan PEKER (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. İrfan ALBAYRAK (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Leyla MURAT KARAKURT (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Mustafa ADAK (Akdeniz Üniversitesi)
Doç. Dr. Bengü CENNET COŞKUN (İstanbul Üniversitesi)
Doç. Dr. Ebru N. AKDOĞU ARCA (Akdeniz Üniversitesi)
Doç. Dr. Esra YALAZI (Ankara Üniversitesi)
Doç. Dr. Eyüp ÇORAKLI (İstanbul Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Pelin ERÇELİK (İstanbul Üniversitesi)

İÇİNDEKİLER

Düzenleme Kurulu ... ii

Hazırlayan ... ii

Düzenleyen ... ii

Bilim Kurulu ... iii

Konferans Hakemleri ... iii

BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTAPÇIĞI ... v

Filoloji Kelimesinin Yeni Bir Yönden Kurgusu ... 1

Hippokratesçi Tıptan Aristotelesçi Doğa Felsefesine Melankoli ... 2

Antik Yunan ve Roma'da Hapşırma: Bir *Omen* Olarak *Sternutatio* ... 3

Hektor'un Ölümü Bağlamında *Ilias*'ta Duygusal Etki ... 4

Erken Yunan Düşüncesinde *Haptesthai* Eylemi Üzerine ... 5

Homeros'ta *Theoksenia* ve Ödünç Alınan Tanrısallık ... 6

Roma Ailesi Çalışmalarında Metodolojik Dönüşüm: *Paterfamilias* Örneği Işığında Birincil Kaynak Kullanımı ... 7

Hellenistik ve Roma Dönemi Küçük Asya'da *Eponymos* Memuriyet ... 8

Stratonikeia'nın Hayırseveri, Tiberius Iulius Pelagon ... 9

Bir Kimlik İnşaası: Hellenler ve Hellenlik Algısı ... 10

Antik Tıp Metinlerinde Hastalık Metaforları ve Toplumsal Algı ... 11

Antik Metinler Işığında Göz Kapağında Oluşan *Hydatis* Hastalığı ve Tedavi Yöntemleri ... 12

İskenderiyeli Philon'da *Sophia* ve *Logos*: Ayrım, Örtüşme ve Arabuluculuk ... 13

İlahi Aşka Ulaşmada İki Benzer Yol: Platon'da Aşk Merdiveni ve ibn Arabi'de Seyr-ü Sülük Basamakları ... 14

Mevsimsel Yenilenme Mitlerinin Ortak Motifler Bağlamında Değerlendirilmesi ... 15

Çivi Yazılı Metinler Işığında Eski Mezopotamya'da Kanlı Kurbanlar ... 16

Tarihi Veriler ve Arkeolojik Kaynaklar Işığında Punt Seferine Yolculuk ... 17

Çiftçinin Öğütleri: Sumerli Ud-ul-uru'nun Tarım Rehberi ... 18

BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTAPÇIĞI

18 Mayıs 2026

Filoloji Kelimesinin Yeni Bir Yönden Kurgusu

Serdar Çelikus[1]

Filoloji kelimesinin günümüze ulaşan ilk kullanımlarından biri Platon'un Theaitetos eserindedir: Sokrates heyecanla konuştuğu bir sırada nezaketini yitirdiğini fark edince, mazeret olarak filoloji etkisi altında bulunmasını gösterir (141a). Buradaki gibi diğer erken kullanımlarında da filoloji kelimesi, filoloji faaliyetini iki veçheden sahneler: hem (1) insanı bir zafiyet sonucu ele geçirerek alışılagelmişin dışında davranmaya iten hem de (2) insanın dönüşmesine yol açan bir sevgi. Kelime ilerleyen zamanlardaki kullanımlarında filoloji faaliyetini bu iki veçheden sahnelemeyi sürdürse de kimi zaman bir veçhe diğerini bastırarak gizlemiştir. Filoloji kelimesinin taşıdığı anlam böyle değişegeldiği halde kelimenin dile yönelik bir sevgi türünü adlandırdığı kurgusu değişmemiş görünür. Bu kurgunun en keskin ifadelerinden biri Süheyla Bayrav'a aittir. "Filo- seven; *logos*'tan gelen -log da dil olduğuna göre, filolog 'dili seven,' filoloji ise 'dil sevgisi' anlamlarını taşır." Başka bir deyişle, filoloji kelimesi hep filo- ifadesinden -loji ifadesine doğru, filo→loji yönünde kurgulanmıştır.

Bu bildirinin filoloji kelimesi hakkındaki şu gözlemden yola çıkar: şimdiye dek hep filo→loji yönünde kurgulanan kelime, biçimsel olarak -loji ifadesinden filo- ifadesine doğru, filo←loji yönünde kurgulanmaya da müsaittir. Üstelik bu yön, biyoloji kelimesi 'yaşamı anlama çabası,' ontoloji kelimesi 'var olanı anlama çabası' ve başka nice -loji bitimli kelime bir tür 'anlama çabası' anlamında kurgulanırken takip edilen, alışılagelmiş bir yöndür. Filoloji kelimesi de böyle, filo←loji yönünde kurgulandığı takdirde sevgiye yönelik bir anlama çabası türünü adlandıracak şekilde 'sevgiyi anlama çabası' anlamını kazanır.

Bu bildirinin asıl gayesi ise şunu göstermektir: filoloji kelimesinin önerilen bu yeni kurgu çerçevesinde kazandığı 'sevgiyi anlama çabası' anlamı, filoloji faaliyetinin saklı kalmış önemli bir veçhesini ortaya çıkarır. Bu saklı veçhe, Suat Sinanoğlu'nun filoloji faaliyeti için yaptığı "insanlığın manevi etkinliğinin somut ürünleri ile yöntemli bir ilişki kurma" tanımında özellikle vurgulanmıştır. Sinanoğlu'nun tanımı önerilen yeni kurgu çerçevesinde anlaşılırsa, sevgi 'insanlığın manevi etkinliği,' filoloji ise sevginin 'somut ürünleriyle yöntemli bir ilişki kurma' olarak ortaya çıkar. Bu bağlamda sevgi kelimesi, insanı kendisinin de dahil olduğu kainatı anlamaya çeken temel tutkuyu adlandırır.

Neticede bu bildiri, 'dil sevgisi' anlamını taşıyan filoloji kelimesinin bu anlamı tamamlayacak şekilde 'sevgiyi anlama çabası' anlamını da taşıyabilmesi için kelimenin yeni bir yönden daha kurgulanmasını önerir. Böylece filoloji faaliyetini anlamak isteyen herkesi, yeni bir çerçeve sunmak suretiyle bu faaliyeti birlikte tanımlamaya davet eder.

Anahtar Kelimeler: Filoloji, Sevgi, Kelime kurgusu, Dil sevgisi, Sevgiyi anlama çabası

[1] Ankara Üniversitesi, Yunan Dili ve Edebiyatı Yüksek Lisans Öğrencisi, serdarcelikus@ankara.edu.tr

Hippokratesçi Tıptan Aristotelesçi Doğa Felsefesine Melankoli

Gülşah Gece[2]

Antik Yunan düşüncesinde insan bedenini açıklamaya yönelik girişimler doğa felsefesinin unsurlarıyla ortak bir zemin paylaşmaktadır Presokratik düşünürlerin doğayı doğanın unsurlarıyla, karşıtlıklarla ve gözleme dayalı ilkeler yoluyla anlama ve anlamlandırma çabaları Antik Yunan tıbbında da insan bedenine dair düşüncelerin şekillenmesine zemin hazırlamıştır. Doğa ve insan bedeni üzerinden kurulan paralellik Antik Yunan tıbbının öncüsü kabul edilen Hippokrates ve onunla ilişkilendirilen tıp geleneğiyle daha bütüncül bir nitelik kazanmıştır. İnsan bedeni doğadaki denge ve karşıtlıklara benzer bir çerçevede ele alınarak hastalıkların teşhisi ve tedavisi bu anlayış doğrultusunda açıklanmaya başlanmıştır. Bu yaklaşıma göre bedendeki unsurların dengesinin bozulması hastalık olarak değerlendirilmiş ve bu değerlendirme ilahi açıklamalardan bağımsız bir şekilde doğal bir durum olarak nitelendirilmiştir. Bu doğa temelli hastalık anlayışı, Hippokratesçi tıbbın belirgin özelliklerinden biri olarak modern araştırmalarda da vurgulanmış, özellikle J. Jouanna tarafından ayrıntılı biçimde ortaya konulmuştur. Bu çerçevede yalnızca fiziksel rahatsızlıklar değil, bazı ruh halleri de bedendeki unsurların dengesizliğiyle ilişkilendirilen doğal durumlar olarak ele alınmıştır. Antik tıpta bu unsurlar balgam, sarı safra ve kara safra olmak üzere dört sıvı (hılt) üzerinden açıklanmıştır. Her bir hıltın baskınlığı farklı rahatsızlıkların ortaya çıkışıyla ilişkilendirilmiş, bu süreçte kişinin yaşadığı coğrafya, iklim ve mevsimsel koşulların da belirleyici olduğu düşünülmüştür. Bu nedenle hastalıkların ortaya çıkışı belirli zaman dilimleriyle bağlantılı olarak değerlendirilmiştir. Soğuk ve kuru niteliğiyle ilişkilendirilen kara safranın özellikle sonbahar mevsiminde daha etkili olduğu ve bu dönemde kaygı, korku ve huzursuzluk gibi ruh hallerinin meydana geldiği düşünülmüştür. Kara safranın fazlalığı dolayısıyla görülen melankoli de bedensel süreçlerle ele alınarak bir bütünlük içerisinde tedavi edilmesi gereken bir hastalık olarak konumlandırılmıştır. Ancak melankoli kavramının Antikçağ düşüncesi içindeki yeri bu tıbbi çerçeveyle sınırlı kalmamış, Aristotelesçi gelenekte bu kavram insanın mizacı ve çeşitli ruh halleriyle ilişkilendirilen daha özel bir bağlamda yeniden ele alınmıştır. R. Klibansky'nin de işaret ettiği üzere, bu süreç melankolinin tıbbi bir kavram olmaktan çıkarak insan doğasına ilişkin daha geniş bir anlam kazanmasına zemin hazırlayan bir dönüşüm noktasına karşılık gelmektedir. Bu bildiride, melankoli kavramının Aristotelesçi gelenekte Hippokratesçi tıptan hangi yönleriyle ayrıldığı gösterilmeye çalışılacaktır. Bu doğrultuda Hippokratesçi Külliyat'ta yer alan metinler ile Aristoteles'e atfedilen metinler, modern araştırmalar ışığında ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Aristoteles, Melankoli, Kara safra, *Parva Naturalia*, *Problemata*

[2] Ankara Üniversitesi, Yunan Dili ve Edebiyatı Yüksek Lisans Öğrencisi, gulsahhgece@gmail.com

Antik Yunan ve Roma'da Hapşırma: Bir *Omen* Olarak *Sternutatio*

Zeynep Genç[3]

Bu çalışma antik Yunan ve Roma dünyasında hapşırığın -*sternutatio/sternutamentum, πταρμος*- kehanet olarak işlevini incelemeyi amaçlamıştır. Antik Çağ'da hapşırmak günümüzdeki gibi sadece fizyolojik bir refleks olarak görülmüyordu; tanrılardan gelen bir işaret, geleceğe dair bir mesaj ya da bir eylemin onaylanıp onaylanmadığına dair tanrısal bir onay olarak yorumlanabiliyordu. Yunanca *παλμικον* olarak adlandırılan bu uygulama kasılmaların, çarpıntıların ve kulak çınlamasının ve gözün ya da kaşın seğirmesinin yanı sıra hapşırmayı da kapsamaktadır. Bu çalışmada insan bedeninin diğer istemsiz kasılma hareketlerinden de bahsedilmekle birlikte asıl konusu olan hapşırma üzerinde durulmaktadır. Öncelikle Antik Çağ'da hapşırmanın kehanet değeri taşıyan bir alâmet (*omen*) olarak yorumlanması, Yunanlılar ve Romalılar başta gelmek üzere ilgili kültürlerin inanç sistemleri ve yazılı kaynakları ışığında ele alınacaktır. Hapşırmanın *omen* olarak işlev görmesi antik ve modern yazarların görüşleriyle değerlendirilecektir. Hapşırmanın, öksürük gibi diğer bedensel olaylardan farklı olarak neden bir kehanet unsuru haline geldiği sorusu özel bir önem taşımaktadır. Bu ayrımın, hapşırmanın ani, kontrol edilemez ve göze çarpan niteliği ile ruhun veya ilahi bir gücün doğrudan müdahalesi olarak algılanması arasındaki ilişki üzerinden açıklanmaya çalışılacaktır. Çalışmada Yunan ve Latin edebiyatında hapşırmanın alâmet olarak yorumlandığı örnekler sistematik bir şekilde sınıflandırılarak karşılaştırılacaktır. Bu inceleme, Homeros'un *Odysseia*'sından (özellikle Penelope'nin Telemakhos'un hapşırığını tanrısal onay olarak yorumladığı pasaj) başlayarak, Ksenophon'un Anabasis'indeki olumlu *omen* örneğine, Catullus, Propertius ve Ovidius gibi şairlerin aşk şiirlerinde ve günlük hayattaki kullanımlarına, hatta Geç Antik Çağ'da Augustinus'un eleştirel yaklaşımına kadar uzanan geniş bir metin yelpazesini kapsayacaktır. Bu metinler ışığında, hapşırmanın hangi koşullarda alâmet olarak kabul edildiği, onlara hangi anlamlar yüklendiği (olumlu/olumsuz, geleceğe ya da geçmişe yönelik kehanet, bir dileğin tanrılarca onaylanması vb.) ayrıntılı olarak değerlendirilecektir. Yorumların belirlenmesinde belirleyici unsurlar olarak; hapşıran kişinin kimliği, hapşırma sayısı, hapşırmanın yönü, zamanı, çevredekilerin verdiği fiziksel ve sözel tepkiler gibi etkenler analiz edilecektir. Bu sayede, hapşırmanın Antik Yunan ve Roma'da yalnızca bedensel bir olay olmadığı hem halk inançlarında hem de edebiyatta kehanet sanatının kayda değer bir unsuru olduğu gösterilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hapşırma, Kehanet, Yunan, Roma, *Omen*

[3] Ankara Üniversitesi, Latin Dili ve Edebiyatı Yüksek Lisans Öğrencisi, yzeynep.gencc@gmail.com

Hektor'un Ölümü Bağlamında *Ilias*'ta Duygusal Etki

Servin Aydın[4]

Karen Gloy, felsefe ve bilime kıyasla şiirin insan üzerinde neden farklı ve daha yoğun bir etki bıraktığı sorusundan hareketle bu üç "söz" türünü karşılaştırmalı olarak inceler. Gloy'a göre bu farklılığın en temel nedeni, her birinin yöneldiği nesnenin farklı oluşudur. Bu bağlamda şiirin nesnesini Almanca *Ding*, felsefenin nesnesini *Gegenstand*, bilimin nesnesini ise *Objekt* kavramlarıyla adlandırır. Şiirin nesnesi olan *Ding*, diğer tüm nesne türleri arasında en kapsamlı ve en yoğun olanıdır. Gloy bu durumu "aslında dünyadır" ifadesiyle açıklar. *Ding*, çevresiyle bütünleşmiş; zaman ve mekân boyutlarıyla, özneyle ve öznenin bilişsel, duygusal ve imgesel kavrayış biçimleriyle; anıları ve geleceğe yönelik beklentileriyle birlikte kendini sunan en somut gerçekliktir. Ancak *Ding* yalnızca dış dünyaya ait değildir; aynı zamanda insanın iç yaşantısını da içerir. Dünyanın algılanış ve kavranış biçimleri, bedensel, zihinsel, duygusal ve genel olarak psişik uyarımların bütünlüğü içinde değerlendirilir. Şiir, bu bütünlüğü parçalamadan, indirgemeden ve soyutlamadan dile getirir. Buna karşılık felsefi ve bilimsel nesne söz konusu olduğunda durum farklıdır. Felsefe ve bilim, inceledikleri konuyu dünyanın karmaşıklığını mümkün olduğunca azaltarak, onu soyutlayarak ele alırlar. Gloy'a göre *Ding–Gegenstand–Objekt* sıralaması, giderek artan bir soyutlama ve dışlama sürecine işaret eder. Bu süreçte gönderim nesnesi, dünyanın çok katmanlı ve ilişkisel bağlamından koparılır; nihayet matematiksel doğa bilimlerinde, açık ve seçik bilgi idealine karşılık gelen soyut bir varlığa dönüştürülür. Böylece nesne, yaşantısal bütünlüğünden arındırılmış bir kavramsal yapı hâline gelir. Gloy, şiirin "şey"ini çözümlemeye çalışırken hem dış yaşantı hem de iç yaşantı boyutlarını dikkate alır. Dış yaşantı bağlamında atmosfer, fizyonomi ve sözsüz iletişim unsurlarını inceler; iç yaşantı bağlamında ise *onomatopoeia, sinestezi, ritmik ve melodik* yapı gibi unsurlar üzerinden şiirin etkisini analiz eder. Bu kuramsal çerçeveden hareketle, Homeros'un *Ilias* şiirinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Çalışmanın kapsamı, zaman kısıtı göz önünde bulundurularak "Hektor'un ölümü" sahnesi ile sınırlandırılmıştır. Bu sahne üzerinden şiirin dinleyici/okuyucu üzerinde yarattığı duygusal etkinin kaynağı, "şiirin nesnesi" (*Ding*) kavramı temelinde analiz edilecektir. Yöntem olarak fenomenolojik yaklaşım benimsenecek; özellikle Karen Gloy'un *Philosophie zwischen Dichtung und Wissenschaft anhand von Rainer Maria Rilkes Duineser Elegien* adlı eserinde izlediği çözümleme yolu takip edilecektir. Bu doğrultuda çalışma, şiirsel söylemin dünyayı bütünsel bir yaşantı olarak nasıl kurduğunu ve bu bütünlüğün duygusal etkiyi nasıl mümkün kıldığını ortaya koymayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Şiir, Şiirin etkisi, Ding, Hektor'un ölümü, Gloy.

[4] İstanbul Üniversitesi, Eski Yunan Dili ve Edebiyatı Yüksek Lisans Öğrencisi, servin.aydin@ogr.iu.edu.tr

Erken Yunan Düşüncesinde *Haptesthai* Eylemi Üzerine

Derya Avcı Dursun[5]

Bu bildiride *haptesthai* eyleminin değişen anlamlarını sıralayarak tarihsel bir izlek sunmaktan ziyade bahsi geçen edimin anlam ufkunda yer alan ontolojik imkânlar üzerine düşünmeyi amaçlıyorum. Eski Yunanca'da etken anlamlı olmasına rağmen biçimce edilgen yapılı bir fiil olarak karşımıza çıkan *haptesthai* eylemi; işaret edilen edimin tek taraflı gerçekleşmediğini, ilişkisellik barındırdığını ve tam da bu nedenle dokunma ile dokunulmanın aynı anda ortaya çıktığını anlatmaktadır. Bu bakımdan erken Yunan düşüncesinde bir araya gelme, temas etme ve karşılaşma anlamlarından hareketle birleşmeyi, bağlanmayı ve kesişmeyi mümkün kıldığından yalnızca insana özgü ve tek yönlü haptik bir duyuya indirgenemeyecek olan bu edimin anlam ufkunun son derece geniş olduğu görülmektedir. Böyle bir ufka, bir diğer ifadeyle ilişkiselliğin teori öncesi varlık alanına dönmek adına, fenomenolojik bir yaklaşımdan hareketle *Ilias* ve *Odysseia* ile erken Yunan düşünürlerinde *haptesthai'*ın (dokunmanın/temasın) bedensel ve fiziksel dolayımları üzerinde duracağım. Bu bakımdan erken Yunan düşünürlerinin duyumsamaya dair görüşlerine yer veren Theophrastos'un *De Sensibus* eseri dokunma duyusuna çok az değinmiş olsa da bu sunumda yol gösterici kaynaklardan biri olarak karşımıza çıkacaktır. İlk olarak temasın/dokunmanın ön planda olduğu haptik-merkezli diyebileceğimiz yaşam biçiminin henüz kavramsallaştırılmamış ve sistematikleştirilmemiş teori öncesi varlık alanını *Ilias* ve *Odysseia*'dan erken Yunan düşünürlerine kadar takip ederek bahsi geçen edimin canlılık ve cansızlık tartışmaları bakımından güncel meselelere nasıl bir katkı sunacağı üzerinde duracağım. İkinci olarak herhangi bir teoriyle kuşatılmamış haptik-merkezli yaşam üzerinden dokunma ediminin tam olarak nerede ve nasıl gerçekleştiğini ve erken Yunan düşünürlerinin haptik-merkezliliklerine rağmen dokunma duyusundan diğer duyulara oranla yok denecek kadar az bahsetmelerinin nedenini eleştirel bir perspektifle değerlendireceğim. Bunlara ek olarak *Ilias* ve *Odysseia*'da doğrudan insan eliyle ilişkilendirilen *haptesthai* edimi, "fiziksel bir temas" olarak kendini açtığından ve bu bağlam erken Yunan düşünürlerinde "insan eliyle" olan bağlantısından uzaklaşarak korunduğundan bu sunumda bilhassa üzerinde durmak istediğim nokta, bu kırılmanın (tartışmaya açık bir iddia olarak) ortaya çıkardığı ontolojik imkânların günümüzdeki dokunma teorileriyle hangi bakımdan ilişkilenebileceğidir.

Anahtar Kelimeler: *Haptesthai,* Dokunma, Temas, Haptik-merkezlilik, Erken Yunan düşüncesi

[5] İstanbul Üniversitesi, Eski Yunan Dili ve Edebiyatı Yüksek Lisans Öğrencisi, deryavci@gmail.com
İstanbul Beykent Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, Arş. Gör. Dr., deryadursun@beykent.edu.tr

Homeros'ta *Theoksenia* ve Ödünç Alınan Tanrısallık

Zeynep Dilhun Bişgin[6]

Homeros destanlarında tanrılar insanların dünyasına içkindir ve insanların hayatına gizlice müdahale ederler. Kimi zaman da *epiphaneia* olarak adlandırılan tanrısal tezahürle varlıklarını gösterirler. Bu tezahürler sırasında tanrılar çoğunlukla insan kılığına girerler. Homeros kahramanları bir yabancıyla karşılaştıklarında veya tanıdık birinde olağanüstü haller sezinlediklerinde, muhataplarının tanrı olmasından şüphelenirler. Bu durum hakiki bir *epiphaneia* olabileceği gibi *pseudo-epiphaneia* (sahte *epiphaneia*) da olabilir. Homeros destanlarında, en uzun süreli ve tekrarlanan *pseudo-epiphaneia* karşılaşmaları, Odysseus tarafından gerçekleştirilir. Bu karşılaşmalar, Odysseus'un Ithaka'ya varışından talipleri katlederek mağlup etmesine kadar geçen süre zarfında ve *theoksenia* temasıyla uyumlu bir şekilde sahnelenir. *Theoksenia*, tanrıların misafir kılığına girerek insanların misafirperverliğini sınadığına dair bir inanıştır. Homeros destanlarındaki bir insan, kahraman veya yarı-tanrı olsa dahi "ölümlülük" onu tanrılardan ayıran aşılması imkânsız bir eşiktir. İnsanın tanrısallığa en çok yaklaştığı nokta *epiphaneia* motiflerinin tekrarlandığı *pseudo-epiphaneia* karşılaşmalarıdır. Odysseus *theoksenos* kılığındaki karşılaşmalarında bir tanrıya ait güçlerle donatılmış olarak tasvir edilir. Kendisi bir tanrının *epiphaneia* sırasındaki tavrını takınır, muhatapları ise bir tanrının huzurundaymış gibi davranır. Şair, Odysseus'un *theoksenia* karşılaşmalarını *tanrısal epiphaneia* karşılaşmaları ile uyumlu bir şekilde kurgular. Bu çalışmada, öncelikle kullanılan "*epiphaneia*, *pseudo-epiphaneia* ve *theoksenia*" kavramlarına değinilecektir. *Homerosçu epiphaneia*'larda sıkça kullanılan olay örgüsü motiflerine ve bu motiflerin tekrarlandığı *pseudo-epiphaneia*'lara dikkat çekilecektir. Ayrıca Athena'nın *theoksenos* kılığında Telemakhos'u ziyaret ettiği *epiphaneia*, Athena'nın *theoksenos* rolünü Odysseus'a aktardığı *epiphaneia* ve Odysseus'un *theoksenos* kimliğiyle yaşadığı *pseudo-epiphaneia*'lar incelenecektir. Kahramanın *epiphaneia*'lardaki kimliği vasıtasıyla tanrısallığa bürünme serüveni ve eriştiği tanrısallığın niteliği tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Homeros, *Ilias, Odysseia, Theoksenia, Epiphaneia*

[6] İstanbul Üniversitesi, Eski Yunan Dili ve Edebiyatı Yüksek Lisans Öğrencisi, z.bisgin@ogr.iu.edu.tr

Roma Ailesi Çalışmalarında Metodolojik Dönüşüm: *Paterfamilias* Örneği Işığında Birincil Kaynak Kullanımı

Anıl Hacıgençağaoğlu[7]

Antik Roma sosyal tarih çalışmalarında aile kavramı, 1960'lı yıllara kadar başlı başına bir araştırma konusu olmaktan ziyade, genel tarih çalışmalarının ikincil bir unsuru olarak kalmıştır. Bu dönemi takip eden süreçte ise, doğrudan aile kurumuna odaklanan monografiler ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu çalışmalarda aile, büyük ölçüde *paterfamilias'*ın yetkileri, miras hukuku ve evlilik akdi gibi yasal çerçeveler üzerinden okunmuştur. Temel kaynak olarak hukuki ya da hukuka atıf yapan metinlerin kullanılması, Roma ailesinin *patria potestas* (babanın mutlak gücü) altında ezilen, katı hiyerarşiye dayalı ve duygusallıktan yoksun despotik bir yapı olarak betimlenmesine yol açmıştır. Ancak 1967 yılında J.A. Crook hukuki metinlerin sosyal gerçekliği yansıtmakta yetersiz olabileceğini savunan yeni bir bakış açısı ortaya koymuştur. Bu tarihten sonra, özellikle Beryl Rawson gibi araştırmacıların öncülüğünde, aileyi sadece yasal bir birim olarak değil, çok yönlü bir yapı olarak ele alan, bunun için hukukun yanı sıra edebi ve epigrafik veriler başta olmak üzere bütün kaynaklardan yararlanmayı amaç edinen yeni bir metodoloji doğmuştur. Bu çalışmanın amacı, Roma ailesi çalışmalarında son kırk yılda yaşanan kaynak kullanımına dair dönüşümü incelemektir. Bildiride, tek başına hukuki metinlerin sosyal gerçekliği yansıtmakta yetersiz kaldığını savunan yaklaşım temel alınacaktır. Bu doğrultuda, edebi ve epigrafik kaynaklar ile demografik modelleri kullanan yeni metodolojilerin, geleneksel *paterfamilias* algısını nasıl dönüştürdüğü incelenecektir. Çalışmada, mezar yazıtlarındaki duygusal ifadelerin, yasal metinlerde rastlanmayan aile bireyleri arasındaki sevgi bağını ne denli güçlü yansıttığı vurgulanacaktır. İkinci olarak, epigrafik verilerden yararlanılarak oluşturulan demografik tahminlere ve bu tahminlerin işaret ettiği erken yaşta ebeveyn kaybı ihtimaline dikkat çekilecek; buradan hareketle *paterfamilias* merkezli patriarkal aile tablosunun sanıldığı kadar yaygın olmayabileceğini savunan araştırmacıların görüşlerine yer verilecektir. Son olarak, *vitae necisque potestas* (ölüm ve yaşam hakkı) gibi uç yetkilerin, edebi kaynaklardaki yansımaları üzerinden aslında ne kadar istisnai ve tepki çeken durumlar olduğu örneklendirilecektir. Sonuç olarak bu çalışma; Roma ailesini anlamak için hukuk metinlerinin tek başına yeterli olmadığını, edebi eserler başta olmak üzere epigrafik kaynaklar ve demografinin sunduğu verilerin de kullanılarak yaşanan tarihe odaklanmanın gerekliliğini savunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Roma ailesi, *Paterfamilias, Patria Potestas, Ius Vitae Necisque*, Birincil kaynaklar

[7] Ankara Üniversitesi, Latin Dili ve Edebiyatı Doktora Öğrencisi, hacigencagaoglu@ankara.edu.tr

Hellenistik ve Roma Dönemi Küçük Asya'da *Eponymos* Memuriyet

Emre Kocabaş[8]

Antik Yunan ve Roma dünyasında resmî belgeler, kararnameler ve çeşitli önemli olaylar, kentin en yüksek *magistrat*'ının adıyla tarihlenirdi. *Eponymos* adı verilen bu uygulama, Küçük Asya kentlerindeki epigrafik verilerde zengin bir çeşitlilik sunmaktadır. Bu çalışmada, Küçük Asya'da *eponymos* memuriyetin bölgesel dağılımı, idari nitelikleri ve siyasi ve sosyo-ekonomik dönüşümlerinin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Araştırmanın temel yöntemi, epigrafik ve nümizmatik verilerin, kentlerin siyasi ve sosyal yapısıyla ilişkilendirilerek analiz edilmesine dayanmaktadır. Eponymos unvanların, kentlerin yönetim geleneklerine göre belirgin farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir. Phrygia, Karia, Lydia ile Ionia'nın bazı kentlerinde *stephanephoros*'luk en yaygın *eponymos* memuriyet idi. Pisidia, Pamphylia ve Kilikia kentlerinde ve Hanisa'da *eponymos* memur *demiourgos* idi. Ephesos, Pergamon ve Kyme gibi Ionia ve Aolis kentlerinde *prytan*'lık genellikle *eponymos* işlevi görmekteydi. Bithynia ve Pontos kentlerinde ise *arkhon*'luk *eponymos* olarak uygulanmaktaydı. Byzantion'da *hieromnemon*, Kyzikos'ta *hipparkhos*, Herakleia Pontika gibi Megara kolonilerindeyse *basileus* gibi oldukça arkaik unvanlar korunmuştur. Hellenistik Dönem'de kent yönetiminde en üst düzey pozisyonu temsil eden bu kurum, Roma İmparatorluk Dönemi'nde sıklıkla imparator kültü başrahipliği ile birleştirilmiştir. Bununla birlikte, artan finansal baskılarla köklü bir değişim yaşayıp yönetim gücünün zamanla azalmasıyla bir prestij aracına dönüşmüştür. Böylece yerel festivallerin, kurban merasimlerinin veya kamu yapılarının finansmanları; *summa honoraria* harcamaları veya *alimenta* gibi bağışları finanse etmeyi gerektiren *leitourgia* hizmetine dönüşmüştür. Ağır mali yükümlülükler nedeniyle gönüllü zengin bulunamadığında ise Apollon veya Zeus gibi tanrılar *eponymos* ilan edilirdi ve bu masraflar tapınak hazinesinden karşılanırdı. Ayrıca, varlıklı ailelere mensup kadınların ve hatta çocukların bu unvanı üstlendiği saptanmaktadır. Bu durum, görevin idari bir yetkiden ziyade aile prestijinin devamlılığını yansıtmaktadır. Sonuç olarak *eponymos* memuriyet, Küçük Asya kentlerinin yönetim geleneklerini ve yerel elitlerin hayırseverlik pratiklerini anlamak için kilit bir kurumdur.

Anahtar Kelimeler: Eponymos magistrat, Küçük Asya, Leitourgia, Euergetizm, Kent yönetimi

[8] Akdeniz Üniversitesi, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Yüksek Lisans Öğrencisi, ekocabass@hotmail.com

Stratonikeia'nın Hayırseveri, Tiberius Iulius Pelagon

Mertcan Tunca[9]

Bu bildiri, Karia bölgesinin önemli merkezlerinden Stratonikeia antik kentinde, Prof. Dr. Bilal Söğüt başkanlığındaki kazılarda ele geçen iki yeni yazıtı ele almaktadır. Çalışmanın temel amacı, bu epigrafik belgeler ışığında İmparator Nero dönemi figürlerinden Tiberius Iulius Pelagon'un kentle olan güçlü bağlarını analiz etmektir. Roma İmparatorluk Dönemi tarihçisi Tacitus'un *Annales* (XIV.59.2) adlı eserinde, Rubellius Plautus'un infazı bağlamında aşağılayıcı bir üslupla "Nero'nun hadımı" (spado) olarak betimlediği Pelagon, epigrafik verilerde ise Asia Eyaleti *procurator*'u ve kentin seçkin bir hayırseveri (*euergetes*) olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışmanın metodolojisi, Stratonikeia'da ele geçen bir onur kararnamesi ve kentin *gymnasion*unda Ephebeion olarak tanımlanan bir yapının duvarında bulunan yeni epigrafik metnin; mevcut *I.Stratonikeia*, *I.Ephesos* ve *I.Lagina* külliyatındaki verilerle karşılaştırmalı analizine dayanmaktadır. Özellikle bu çalışmada "1 No'lu yazıt" olarak tanımlanan yeni onur kararnamesi, Pelagon'un hayattayken kentin imar faaliyetlerine sunduğu katkıları doğrulamakla kalmayıp, yazıtta geçen "ἑαυτοῦ πολείτου καὶ εὐεργέτου" (kendi vatandaşı ve hayırseveri) ifadesiyle onun kökenine dair en net kanıtları kesin olarak ortaya koymaktadır. Bu ifadeler, Pelagon'un Stratonikeia vatandaşı olduğunu ve ayrıca *tria nomina* olarak tam adının bugüne kadar tahmin edildiği üzere Tiberius Iulius Pelagon olduğunu kesin olarak ispatlamaktadır. Bildirinin ikinci odağını ise Pelagon'un vasiyeti üzerinden gerçekleşen hukuki süreç ve bu vasiyet sayesinde kente aktarılan finansal kaynağın kentin eğitim yapılarındaki izleri oluşturmaktadır. Lagina'dan bilinen rahip yazıtları, Pelagon'un ölümünden sonra vasiyet ettiği mirasın Roma'da görülen bir dava neticesinde kente kazandırıldığını göstermektedir. Yeni bulunan ve "2 No'lu yazıt" olarak tanımlanacak yapı yazıtı ise, bu finansal kaynağın Hellenistik *gymnasion*'un *ephebeion* veya *eksedra* gibi biriminin inşa veya restorasyonunda kullanıldığını belgelemektedir. Ephebeion duvarına oyulmuş ve tam olarak korunamamış olan bu yazıt, spor salonunda epheboi ve paides'in eğitimi için kullanılan bir bölümün (eksedra/ephebeion?) olasılıkla Pelagon'un şehre vasiyet ettiği parayla finanse edildiğini kaydetmektedir. Sonuç olarak bu çalışma; edebi kaynakların anlatısı ile epigrafik verilerin sunduğu bilgileri ortaya koyarken, Stratonikeia örneğinde bir imparatorluk azatlısının yerel kimliğine sahip çıkma ve memleketine olan hayırseverlik faaliyetlerini gözler önüne serecektir.

Anahtar Kelimeler: Stratonikeia, Tib. Iulius Pelagon, Libertus Augusti, Karia, Gymnasion

[9] Akdeniz Üniversitesi, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Doktora Öğrencisi, mertcantunca@akdeniz.edu.tr

Bir Kimlik İnşaası: Hellenler ve Hellenlik Algısı

İhsan Turhan[10]

Hellen adı ve tarihi üzerine uzun süredir çalışmalar yapılmaktadır. T.F.R.G. Braun (1982), Hellenlerin tarih boyunca Doğu ve Batı toplumlarında tanımlanırken çeşitli adlarla anılmış olduklarını ifade etmektedir. Kendilerini Hellen olarak tanımlasalar da Doğu toplumları olan Pers, Babil ve Yahudi yazılı kaynaklarında Hellenler, Yunan/Yewan (Yud vav vav nun) şeklinde geçmektedir. Bununla alakalı en erken örnek ise R. Rollinger'ın (2009) makalesinde de vurguladığı III. Tiglath Pileser (MÖ. 745-MÖ. 727) dönemine ait bir mektupta geçmektedir. Ionialıların adının genel olarak Batı'nın Hellenleri için genel bir ifade olarak kullanılmış olduğu kabul edilen bir görüştür. Yine Braun'un iddiasına göre bu form Myken sonrası dönemde Ionialılar tarafından Doğu'da gerçekleştirilen çeşitli saldırı ve istilaların bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Hellen kaynakları arasında ise Yawan/Yunan kavramına ilk olarak Homeros'un *Ilias*'ının 13. kitabında Ionialılar şekliyle rastlanmaktadır. Ionialıların Doğuyla olan bu iletişimi muhtemelen bu adlandırmanın temelini oluşturmuştur. Zira Eski Ahit'te nakledilen Nuh tufanı anlatısında Nuh soyundan birisi olan Yawan Batı'ya yerleşmiştir. Benzer şekilde Hellen Tufan anlatısında da Deukalion ve Pyrrha'nın soyundan gelen Hellen de Kıta Yunanistan'a yerleşmiştir. Hellenlerin kendilerini uygar, Hellence konuşmayanları ise barbar olarak nitelediği ve metinlerinde bu vurguya sık sık yer verdiği aşikâr olan bir konudur. Doğulu kaynaklarda da Hellenler benzer bir şekilde betimlenmektedir. Homerosçu anlatıda Akhalar için vurgu yapılan denizden gelen yağmacılar benzetmesi Doğu kaynaklarında da Hellenler için aynı şekilde kullanılmıştır. Bu durum anlatının iki farklı şekli olduğunu göstermekte ve yine kendinden olmayana bakışın ne olduğu konusunda fikir vermektedir. Çünkü bütün toplumlar için kendinden olmayan ya da daha açık ifade etmek gerekirse kendinden farklı yaşam tarzına sahip olan topluluklar daima tehlike olarak görülmüştür. Farklı olanın halihazırda var olan düzeni değiştireceği inancı bunun en temel sebebidir. Demosthenes'in *Philippik*leri bu inancın en belirgin yansımalarını göstermesi bakımından örnek olarak sunulabilir. Çalışmanın metodolojik yaklaşımı yukarıda adı geçen Braun'un çalışmasıyla paralellik gösteren bir karşılaştırma yöntemi benimsemektedir. Bu yapılırken Hem Hellence kaynaklar hem de bu kaynakları referans alarak geliştirilen teoriler bildirinin temel kuramsal çerçevesini oluşturmaktadır. Bununla beraber çalışmada karşılaştırmanı yanı sıra söylem analizi tekniği kullanılarak seçilen ifadelerin anlamsal niteliği incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Hellen, Kimlik, Hellenleşme, Yunan, Barbar

[10] Ankara Üniversitesi, Yunan Dili ve Edebiyatı Yüksek Lisans Öğrencisi, ihsanturhannn@gmail.com

Antik Tıp Metinlerinde Hastalık Metaforları ve Toplumsal Algı

Deniz Güneş[11]

Bu çalışma, Antik Yunan ve Roma tıp metinlerinde hastalık kavramı incelenirken dönemin kullanılmış olan metaforik dilinin toplumsal algılar, beden anlayışı ve norm üretim süreçleriyle ilişkisinin incelenmesini amaçlamaktadır. Antik tıp literatürü çoğu zaman tedavi yöntemleri ve fizyolojik açıklamalar içeren teknik bir bilgi alanı olarak değerlendirilmiştir. Literatürdeki bu metinler dönemin kültürel değerlerinin, etik kabullerinin ve siyasal düzen tahayyüllerinin dile geldiği önemli söylem alanları olmuştur.

Bu bildiride öncelikle Hippokrates'in '*Hippokrates Külliyatı (Corpus Hippocraticum)',* Galen'in eserleri, Celsus'un *'De Medicina*'sı ve Plinius'un doğa tasvirlerine dair temel metinlerde yer alan denge, savaş, kirlilik, ilahi müdahale, çürüme ve sınır ihlali gibi metafor türleri söylem analizi ve karşılaştırmalı metin okuması yöntemleriyle ele alınmıştır. Söylem analizi ile metinlerde tekrar eden kavramlar ve karşıtlıklar belirlenmiştir. Karşılaştırmalı metin okuması sayesinde farklı dönem ve yazarlar arasındaki süreklilikler ile değişimler izlenmiştir. Kavramsal haritalandırma yöntemiyle hastalık anlatılarında yoğunlaşan temalar kümelendirilmiştir. Kültürel bağlamlandırma yaklaşımıyla ise bu temaların dönemin inanç sistemleri, gündelik yaşam pratikleri ve siyasal düzen anlayışıyla ilişkisi kurulmuştur. Bu çok katmanlı yöntem, hastalık söyleminin sadece tıbbi bilgi aktarmadığını göstermiştir. Aynı zamanda norm koyucu, sınır çizici ve davranış yönlendirici bir işlev üstlendiğini ortaya koymuştur. Kuramsal arka planda ise beden–iktidar ilişkileri, saflık–kirlilik karşıtlığı ve hastalık metaforları üzerine modern literatürden yararlanılmıştır.

Çalışmanın kapsamı, denge/uyum, savaş/mücadele, kirlilik/lekelenme, ilahi müdahale, çürüme/bozulma ve sınır ihlali gibi temel metafor türlerinin filolojik ve kültürel bağlamlarıyla değerlendirilmesini içermiştir. Bu metaforlar retorik unsurlar olmuştur. Bu retorik unsurlarla birlikte norm üretimi, dışlama mekanizmaları ve kolektif duygulanım biçimleriyle ilişkili anlamlandırma araçlarının olduğu savunulmaktadır. Hastalık anlatılarında kullanılan metaforik dil, betimleyici bir anlatım olmakla birlikte bireyin bedeni üzerinden toplumun değerlerini, korkularını ve sınırlarını kuran anlamlandırma araçları olarak değerlendirilmiştir. İnceleme sonucunda antik tıp metinlerinde hastalığın çoğunlukla belirli metaforik çerçeveler aracılığıyla anlamlandırıldığı görülmüştür. Bu metaforların ortak yönü, hastalığı doğal bir süreç olarak görmemiş olmalarıdır. Hastalık ve hasta/kusurlu olma durumu normdan sapma ve düzen kaybı olarak kavramsallaştırılmıştır. Çalışmanın beklenen katkısı ise antik tıp metinlerinin bilinen sağlık belgeleri olduğunu göz önünde bulundurarak kültürel ve ideolojik metinler olarak yeniden okumaya imkân tanımaktır. Ayrıca hastalık söyleminin tarihsel kökenlerini görünür kılarak modern sağlık ve beden algısına dair eleştirel bir perspektif sunmaktır. Bu yönüyle çalışma, filoloji ile kültürel kuram arasında disiplinlerarası kurulmuş bir bağ olduğunu göstermeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Antik tıp, Metafor, Beden, Söylem, Toplumsal algı

[11] İstanbul Üniversitesi, Eskiçağ Tarihi Doktora Öğrencisi, denniz_ozkan@yahoo.com

Antik Metinler Işığında Göz Kapağında Oluşan *Hydatis* Hastalığı ve Tedavi Yöntemleri

Etem Dönmez[12]

Üst göz kapağında oluşarak yukarıya kalkışını engelleyen *hydatis*, sıklıkla çocuklarda görülen ve gözlerde akıntıya neden olan yağlı bir keseciktir. Antik Çağ'da yazarların dikkatini çeken bu hastalık çeşitli eserlerde ele alınmıştır. Göz kapağında oluşan *hydatis* hakkında bilgi veren ilk antik kaynak, MS 1. yy. yazarlarından A. Cornelius Celsus'un, *De medicina* adlı eseridir. Burada hastalığın tanımı yapıldıktan sonra keseciğin alınması için uygulanacak operasyon tarif edilmekte ve iyileşme döneminde dikkat edilmesi gerekenler anlatılmaktadır. *Hydatis* konusuna üç farklı eserinde değinen Galenus (MS 2. yy.) ise, hastalığın etiyolojisi hakkında bilgi vermekte, ayrıca kesecikleri büyük ve küçük olarak ikiye ayırıp ayrı ayrı tedaviler önermektedir. Oribasius (MS 4. yy.) *hydatis*'in gözlerde yol açabileceği inflamasyona karşı bir merhem önerisinde bulunmakta, Aëtius Amidenus (MS 6. yy.) ise bu reçeteyi neredeyse aynı sözcüklerle kendi eserinde aktarmaktadır. MS 6. yy. hekimlerinden Trallesli Alexander keseciğin oluştuğu bölgeyi ve yumuşak yapıda olduğunu tanımlamakla yetinmektedir. MS 7. yüzyılda, hastalık hakkında detaylı bilgi ve görüşler sunan Paulus Aegineta *hydatis*'in tanımını yaptıktan sonra uygulanması gereken operasyonu ayrıntılı bir biçimde tarif etmekte ve operasyon sonrasında meydana gelebilecek durumlara göre öneriler sunmaktadır. Geç Antik Çağ'da hazırlandığı düşünülen ve yazarı bilinmeyen *Cyranides* isimli metinde ise, göz kapağında görülen *hydatis* hastalığına, levreğin iyi geldiği belirtilmiştir. Bunlara ek olarak, eseri günümüze ulaşmayan göz hastalıkları uzmanı Demosthenes Philalethes'in (MS 1. yy.) konu hakkındaki görüşleri, MS 13. yy. yazarı Cenovalı Simon tarafından kaydedilmiştir. MS 9. – 10. yüzyıllarda yaşamış olan hekim ve filozof Ebû Bekr Muhammed b. Zekeriyyâ er-Râzî'nin (Rhazes) *Kitâbü'l-Ḥâvî fi'ṭ-ṭıb* (*Liber Continens*) adlı tıp ansiklopedisinde ise, göz kapağında görülen *hydatis*'e ilişkin, Antyllus (MS 2. yy.) ve Paulus'a ait olduğu belirtilen görüşler aktarılmaktadır. Paulus'un ayrıca kendi eseri de günümüze ulaşmış olmakla birlikte, Antyllus'un konu hakkındaki görüşlerine erişebildiğimiz tek kaynak Râzî'nin ansiklopedisidir. Bütün bu kişilerin yazılarından günümüze kalanlar incelendiğinde, en detaylı bilgi ve görüşlerin de, Râzî tarafından aktarılan metinde yer alan Antyllus ile Paulus'a ait ifadeler olduğu görülmüştür. Sözü edilen iki hekimin yazdıkları arasında hastalığın etiyolojisi, uygulanacak cerrahi tedavinin adımları ve operasyon sonrasındaki aşamalar bulunmaktadır. Bu çalışma ile göz kapağında oluşan *hydatis* hakkında bilgi veren antik kaynakların bir araya getirilerek değerlendirilmesi ve hastalık hakkında Antik Çağ'daki bilgi birikimi ile farklı bakış açılarının anlaşılmaya çalışılması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Hydatis*, Antyllus, Paulus Aegineta, Râzî (Rhazes), *Liber Continens*

[12] Ankara Üniversitesi, Latin Dili ve Edebiyatı Doktora Öğrencisi, etem_donmez20@hotmail.com

İskenderiyeli Philon'da *Sophia* ve *Logos*: Ayrım, Örtüşme ve Arabuluculuk

Nihan Çetinkaya[13]

Bildiri, Tevrat'ı Platoncu ve Stoacı kategorilerle yorumlayan ara konumuyla İskenderiyeli Philon'da *Σοφία* (*Sophia*)-*Λόγος* (*Logos*) ilişkisinin kavramsal statüsünü incelerken, Philon'un İskenderiye'deki yoğun Hellen kültürü içinde *Ilias* ve *Odysseia* etrafında şekillenen alegorik yorum geleneğiyle ve dönemin en prestijli felsefi metni olan Platon'un *Timaios*'uyla etkileşimini felsefî teolojisinin retorik ve kavramsal örgüsünde görünür kılmayı amaçlamaktadır.

Sophia–logos ilişkisi, literatürde genellikle Stoacı *logos* öğretisi, Yahudi hikmet geleneğindeki kişileştirilmiş *sophia* tasavvuru ve erken Hristiyan *Logos* teolojisi bağlamında ele alınmıştır (Anthony Arthur Long, *Hellenistic Philosophy*; Gerhard von Rad, *Wisdom in Israel*; Larry Hurtado, *Lord Jesus Christ*). Philon'da bu ilişkiye dair literatürde iki eğilim öne çıkmaktadır: *Sophia* ile *Logos*'un işlevsel olarak özdeş olduğu ya da aralarında hiyerarşik/işlevsel bir ayrım bulunduğu görüşleri. Çalışma bu karşıtlığı aşarak Philon'un metinlerinde bağlamsal ve retorik düzeyde değişen fakat teolojik olarak bütüncül bir "ilahi akıl" tasavvuruna işaret eden dinamik bir model önermektedir. Zira *Timaios*'taki "üçüncü cins" (*τρίτον γένος*) olan *χώρα* kavramı, aşkın Tanrı anlayışını koruyan Philon'un yaratılış tasavvurunda maddi alıcılıkla ilahi olan arasında bir ara alan düşünmesine imkân tanır. *Logos* ilkesel düzeni temsil ederken, *Sophia* bunun ilahi bilgelik boyutunu ve içkin anlamını taşır.

Araştırma, ontolojik, epistemolojik ve metaforik/dilsel olmak üzere üç ana eksen üzerine kuruludur. Ontolojik bağlamda, Tanrı–ara ilke–kozmos üçlüsünde *Logos* ve *Sophia*'nın konumu incelenirken, epistemolojik bağlamda *Sophia*'nın ruhu eğiten ve aydınlatan işlevi (Tanrı'nın bilgeliği) ile *Logos*'un "Tanrı sureti" olarak bilişsel aracılığına odaklanılmakta (özellikle *De opificio mundi* ve *Legum Allegoriae*) ve bu iki bağlamın metaforik/dilsel olarak birbirine nasıl geçit verdiği, "πρωτόγονος υἱός" (ilk-doğan oğul) ve "θυγάτηρ θεοῦ" (Tanrı'nın kızı) gibi cinsiyetli metaforların teoloji-felsefe kesişim kümesindeki alegorik anlamı göz önünde tutularak ortaya konmaktadır [*νοῦς (Zeus)* ve düzen kurucu söz/ilke ile ilişkili dişil imgelem (*Hera*) arasında kurulan sembolik okuma ve "ἱερὸς γάμος" semantiği: dişil ruh ve Tanrı'nın *Logos*'u- "λόγος σπερματικός"].

Çalışma, Philon'un ilgili (*De opificio mundi*, *Legum Allegoriae*, *De fuga et inventione*'deki) temel pasajlarını Yunanca metinlerine dayalı filolojik-bağlamsal analiz yöntemiyle –kavramların kullanım sıklığı ve bağlamsal dağılımını dikkate alan semantik alan analiziyle– yakın okuma yaparak incelemekte, Orta Platonculuk ve Helenistik Yahudi bilgelik geleneği arka planında karşılaştırmalı biçimde değerlendirmektedir. Sonuç itibarıyla bildiri, Philon'da *Sophia* ve *Logos*'un ne basitçe özdeş ne de tamamıyla ayrı iki *hypostasis* olduğunu, Tanrı'nın aşkınlığını korurken dünya ile ilişkisini açıklamaya yarayan ve Hellenistik kültürel hafızayı dönüştüren esnek bir teolojik sentezin iki tamamlayıcı boyutu olarak yaratılış ve vahiy söyleminde iki kavramın işlevsel biçimde iç içe geçtiğini savunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İskenderiyeli Philon, *Logos*, *Sophia*, Helenistik Yahudilik, Alegorik yorum

[13] İstanbul Teknik Üniversitesi, Sanat Tarihi Doktora Öğrencisi, nihan.cetinkaya@yahoo.fr

İlahi Aşka Ulaşmada İki Benzer Yol: Platon'da Aşk Merdiveni ve İbn Arabi'de Seyr-ü Sülük Basamakları

Pınar Çelikel[14]

Bu bildiri, Batı felsefesinin temeli sayılan Platonik Eros kavramı ile İslam tasavvufunun zirvesi kabul edilen İbn Arabi'nin Muhabbet-i İlahi kavramlarını ontolojik, epistemolojik ve teleolojik açılardan karşılaştırmaya bir giriş yapmayı hedeflemektedir. Bu giriş Platon'un *Symposion* (Şölen) eserinde Diotima'nın Aşk Merdiveni (*Scala Amoris*) ile Tasavvuf kültüründe ve özellikle İbn Arabi'nin *Füsusu'l-Hikem* ve *Fütuhat-ı Mekkiyye* eserlerinde de yer alan *Seyr-ü Sülük*'teki aşamaların karşılaştırılması ve benzerliklerinin ortaya konulmasıyla gerçekleştirilecektir. Temel amaç, iki farklı geleneğin Mutlak Varlık ile kurduğu aşk ilişkisini analiz ederek, ilahi olanla kavuşma yolculuğundaki beklenmedik benzerlikleri ortaya koymaktır. Her iki gelenekte de ilk adım dünya hayatıdır. İnsanı sevme, insanlığı, yaradılan her şeyi sevme gibi tikelden tümele doğru bir gidiş vardır. Amaç insanın kendini bulması ve oradan da kendini yaradanı bulmasıdır. Bu adımlara verilen isimler, insanların bu yolda hissettikleri, tefekkür etmeleri, kendi benliklerini geride bırakma çabaları, bir bütünün parçası olduklarını hissetmeleri oldukça benzerdir. Platon'da Aşk (Eros), duyusal dünyadan Formlar Dünyası'ndaki Mutlak Güzellik Formu'na doğru giden, eksikliği giderme temelli bir yükseliş (merdiven) hareketidir. Aşk, duyusal olandan başlayıp formlar dünyasındaki iyi formuna yükselir. Asıl nesnesi, ölümsüz, değişmez ve tam olan güzelliktir. *Symposion* diyaloğundaki Diotima'nın merdiveni bu aşkın gelişimini anlatır. Burada aşkın amacı ölümsüzlüğe ulaşmak ve İyi Formu'na (mutlak Güzellik/Hakikat) mümkün olduğunca yaklaşarak erdemi gerçekleştirmektir. Diğer yandan İbn Arabi'de Aşk, Varlığın Birliği (Vahdet-i Vücud) ilkesinin temelidir. Aşk, Tanrı'nın (Hakk) zatının gereği (özü) olarak tecelli etme arzusudur ve tüm yaratılışın nedenidir. İbn Arabi'ye göre aşkın amacı, kulun, kendi hakikatinde (İnsan-ı Kâmil) Tanrı'nın tecellisini idrak etmesi ve karşılıklı aşk (Hubb-ı İlahi ve Hubb-ı Kevni) döngüsünü tamamlamasıdır. İbn Arabi felsefesinde, Platon'un Güzellik İdeası'nın tasavvufî ve kelamî karşılığı Cemâl-i Mutlak'tır. İbn Arabî'ye göre, mutlak ve gerçek varlık yalnızca Allah'a aittir. Gördüğümüz tüm güzellikler, Platon'un İdealar Teorisi'ndeki gibi, o Mutlak Güzelliğin (Cemâl-i Mutlak) farklı tecellileridir. Platon'un güzellik merdiveninin en üstündeki Güzellik İdeası, diğer tüm güzelliklerin kaynağıdır. İbn Arabî'de ise, Hakk her an farklı suretlerde tecelli eder (görünür). İnsanların dünyevi güzelliklere olan aşkı (aşk-ı mecâzî), aslında bilinçaltında bu tecellilerin kaynağı olan İlahi Güzelliği (Aşk-ı Hakikî) aramasından kaynaklanır.

Anahtar Kelimeler: Platon, Aşk, Tasavvuf, Güzellik, Seyr-ü sülük

[14] Üsküdar Üniversitesi, Tasavvuf Araştırmaları Enstitüsü, Tasavvuf Kültür ve Edebiyatı Yüksek Lisans Öğrencisi, pinarcelikell@gmail.com

Mevsimsel Yenilenme Mitlerinin Ortak Motifler Bağlamında Değerlendirilmesi

Enes Yazar[15]

Dünyanın çeşitli kültür bölgelerinde birbiri ile ilişkili ya da bağımsız olarak ortaya çıkan, temelinde; verimliliğin ve toplumsal düzenin döngüsel bir biçimde bozulup yeniden tesis edilmesini içeren anlatımlar, genel olarak "mevsimsel yenilenme mitleri" olarak adlandırılmaktadır. Bu çalışma; *Mircea Eliade'nin; Ebedi Dönüş Mitosu, Mitlerin Özellikleri, Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi, Theodor H. Gaster'in; Thespis ve Joseph Campbell'in, Tanrının Maskeleri* gibi temel eserlerinde ortaya koymuş oldukları kuramsal çerçevelerden yola çıkarak şekillenmiştir. Araştırmada karşılaştırmalı mitoloji yönteminin yanı sıra dinler tarihinin vazgeçilmez metotlarından biri olan fenomenolojik yaklaşım benimsenmiştir. Bu sayede mevsimsel yenilenme mitlerini oluşturan temel arketipler, belirli kültür bölgelerinden bağımsız olarak incelenebilmiştir. Mevsimsel yenilenme mitleri temelde; evrenin, dünyanın veya insanın; bozulma, çürüme ya da en genel manasıyla kutsallıktan uzaklaşma doğasının tersine çevrilmesini içermektedir. Bu içerik, farklı kültürlerde benzer mitoslar ve ritüeller şeklinde görülmektedir. Hititlerde Telipinu'nun kayboluşu, Mezopotamya'da İnanna'nın yer altına inişi, Yunan mitolojisinde Persephone ve Adonis mitleri, Mısır'daki Osiris miti bu gruba örnek verilebilir. Ayrıca Hititlerin Purulli bayramı, Mezopotamyalıların Akitu şöleni Slav halklarının Yarilo kutlamaları ve günümüzde de etkisi devam eden Nevruz bayramı bu mit grubu içerisinde değerlendirilmektedir. Bu anlatıların ortak paydası; bir tanrı ya da kahramanın beklenmedik bir şekilde ortadan kaybolması ya da yokluğu ile başlayan kaos sürecini içermesidir. Bu kaos, evrenin yaratıldığı andaki kaosun bir izdüşümüdür. Kaybolan varlık ise ilksel kaosun yok edilmesi ardından düzeni sağlayan temel unsurlardan biridir. Bu sebeple mitlerde tanrılar, ritüellerde ise rahipler geri döndürmek için büyük bir çaba sarf etmektedirler. Neticede tanrı ya da kahramanın dönüşüyle kaos sona ermekte düzen yeniden tesis edilmektedir. Dolayısıyla bu mitler yalnızca mevsimsel bir dönüşüm değil daha genel bir kozmogoni anlatısının parçası olarak ele alınmalıdır. Ritüel uygulamaları açısından da oldukça zengin bu mit grubu; genel olarak tanrının yatıştırılması, arınma, günahın uzaklaştırılması gibi törenleri içermekte; sonsuz gençlik ve uzun yaşam motiflerini barındırmaktadır. Sonuç olarak bu çalışma; mevsimsel yenilenme mit ve ritüellerinin inananlarını Eliade'nin sözünü ettiği "sonsuz şimdiki zamana" taşıyarak varlığa doğasındaki kutsallığı yeniden kazandırma amacı taşıdığını ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mevsimsel yenilenme, Karşılaştırmalı mitoloji, Arketip, Fenomenoloji, Kozmogoni.

[15] Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Eskiçağ Tarihi Doktora Öğrencisi, yazar_enes@hotmail.com

Çivi Yazılı Metinler Işığında Eski Mezopotamya'da Kanlı Kurbanlar

Metin Ercihan[16]

Bu çalışma, Eski Mezopotamya'da kurban kavramını ve özellikle kanlı kurban ritüellerini incelemeyi amaçlamaktadır. Kanlı kurban uygulamalarının, tanrılarla iletişim kurma süreçlerinde nasıl bir işleve sahip olduğu ve bu ritüellerin dini inanç sistemi ile toplumsal düzen üzerindeki etkileri ele alınmaktadır. Çalışma, kanlı kurbanların Eski Mezopotamya dini düşüncesindeki merkezi konumunu ortaya koymayı ve bu uygulamaların ritüel bağlamdaki anlamlarını değerlendirmeyi hedeflemektedir. Araştırma, Eski Mezopotamya'ya ait çivi yazılı metinler ve arkeolojik buluntular temelinde yürütülmüştür. Çalışmada ritüel metinleri, dini belgeler, yaratılış destanları ve mitolojik anlatılar başta olmak üzere birincil kaynaklar esas alınmıştır. Bu metinlerde yer alan kurban ve özellikle kanlı kurban olgusuna ilişkin ifadeler, Eski Mezopotamya dini ve ritüel pratikleri üzerine yapılmış modern literatür ışığında değerlendirilmiştir. Karşılaştırmalı metin analizi ve literatür taraması yöntemleri kullanılarak, kanlı kurban ritüellerinin dini, sembolik ve toplumsal bağlamları incelenmiştir. Elde edilen bulgular, kanlı kurban ritüellerinin Eski Mezopotamya'da tanrılarla iletişimi güçlendiren temel ritüel pratiklerden biri olduğunu göstermektedir. Kurban, tanrısal iradeyle uyum sağlama, ilahi öfkeyi yatıştırma ve kozmik düzenin yeniden tesis edilmesi amacıyla uygulanmıştır. Özellikle kriz dönemleri, hastalıklar ve toplumsal düzensizlik anlarında kanlı kurbanların daha belirgin bir biçimde öne çıktığı tespit edilmiştir. Bu ritüeller, dini inançların somutlaştırılmasının yanı sıra toplumsal düzenin pekiştirilmesinde de işlevsel bir rol üstlenmiştir. Eski Mezopotamya'da kanlı kurban ritüelleri, tanrılarla iletişimin merkezinde yer almış ve dini düşünce ile toplumsal düzenin şekillenmesinde belirleyici olmuştur. Bu çalışma, kanlı kurban olgusunun Eski Mezopotamya inanç sistemindeki önemini ortaya koyarak, dönemin ritüel dünyasının daha iyi anlaşılmasına katkı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mezopotamya, Din, Tanrı, Kurban

[16] Pamukkale Üniversitesi, Eskiçağ Tarihi Yüksek Lisans Öğrencisi, ercihanmetin@gmail.com

Tarihi Veriler ve Arkeolojik Kaynaklar Işığında Punt Seferine Yolculuk

Selva Akyüz[17]

Eski Mısır tarihinde Punt Seferi, önemli bir yere sahiptir. Punt bölgesi, zengin ve değerli hammaddeleriyle ünlüdür. Günümüzde Punt bölgesinin nerede olduğu net bir şekilde tespit edilememiştir. Ancak Punt Seferi hakkında bilgi veren yazılı kaynaklar ve bu seferin keşfedilen kabartmaları çeşitli görüşlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Nitekim Punt bölgesinin Somali, Eritrei ve Kızıldeniz kıyısı yakınlarında bir yerde olduğu en kabul gören görüştür. Değerli hammaddeleriyle önemli bir yere sahip olan Punt bölgesi, Eski Krallık döneminden itibaren Eski Mısırlıların ilgisini çekmiştir. Tarihi kaynaklar incelendiğinde bölgeye yapılan seferlerin Eski Krallık, Orta Krallık ve Yeni Krallık dönemlerinde gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Punt hakkında bilgi veren en eski belgenin Palermo Taşı olduğu görülmektedir. Palermo Taşı, Eski Krallık dönemi hakkında bilgi veren önemli yazılı kaynaklardan biridir. Bu taşın üzerinde beşinci hanedanın ikinci kralı olan Sahure'nin faaliyetleri ve Punt Seferi hakkındaki bilgiler yer almaktadır. Palermo Taşı'nın önemli olmasının bir diğer nedeni Punt adının ilk defa bu taşta "*Punt'tan mür getirildi*." şeklinde geçmesidir. Mürün dışında getirilen diğer değerli hammaddelerin de isimlerini bu kayıttan öğrenebilmekteyiz. Özellikle mür ve tütsü ağaçları tanrıların huzuruna sunulması ve parfüm yapımında kullanılması bakımından oldukça önemli bir yere sahiptir. Tarihsel süreçte gerçekleştirilen en büyük Punt Seferi kadın firavun Hatşepsut'a aittir. Hatşepsut, vezir Nehesi komutasında Punt bölgesine büyük bir kafile göndermiştir. Bu seferin kayıtlarını Cenaze Tapınağı'ndaki Punt Salonu'nda görmek mümkündür. Hatşepsut, bu seferiyle Mısır'a büyük bir zenginlik ve refah kazandırmış ve bu büyük başarısından övgü dolu sözlerle bahsetmiştir. Hatşepsut'un tapınağındaki Punt Seferini anlatan tasvirler araştırmacılar tarafından detaylıca incelenmiş ve Punt bölgesinin lokalizasyonu hakkında çeşitli görüşler ortaya atılmıştır. Ayrıca burada Punt kraliçesi Eti ve eşinin de tasviri yer almaktadır. Bu tasvir, Eski Mısır sanatında önemli bir yere sahiptir. Punt bölgesine yapılan son sefer ise Yeni Krallık döneminde hüküm süren Firavun III. Ramses'e aittir. Bu çalışma, tarihi kaynaklar ve arkeolojik veriler ışığında tarihsel süreçte gerçekleştirilen Punt Seferi hakkında kapsamlı bir değerlendirme sunacaktır.

Anahtar Kelimeler: Punt, Punt Seferi, Ticaret, Değerli ürünler, Eski Mısırlılar

[17] Ankara Üniversitesi, Eskiçağ Tarihi Doktora Öğrencisi, akyuzzselva@gmail.com

Çiftçinin Öğütleri: Sumerli Ud-ul-uru'nun Tarım Rehberi

Deniz Ilgaz[18]

Bu bildiri, MÖ 2. binyılın başlarında Sumerce düzenlenmiş *Çiftçinin Öğütleri* metnini; Eski Babil Edubba müfredatlarındaki işlevi ve aktarım dili olan Sumerce açısından incelemeyi amaçlamaktadır. Sumer bilgelik literatürünün tipik bir örneği olan bu didaktik metinde; yaşlı bir çiftçinin tarla sulama, saban kullanımı, hasat teknikleri ve haşerelere karşı mücadele hakkında verdiği öğütler özlü bir üslupla anlatılmıştır. Metnin ilk oluşturulma tarihi bilinmemektedir. Tablet kopyaları Ur, Nippur, Meturan ve Sippar-Babil bölgesinden çıkmıştır. Ur ve Nippur'dan gelen kopyalar, MÖ 1737-1732 yıllarına tarihlenmektedir. Meturan'dan gelen kopyaların ise MÖ 1780 tarihinden biraz daha eski oldukları sanılmaktadır. Geri kalan kopyalar, bu tarihlerden bir yüzyıl sonrasına tarihlenmektedir. Metin ilk kez 1923 yılında Stephen Langdon tarafından *Oxford Edition of Cuneiform Texts 1* (*OECT 1*)'de transkripsiyon ve çeviri yapılmadan yayımlanmıştır. Langdon bu yayında metnin "Sin tanrısına adanmış dinı ve destansı bir metin" olduğunu öne sürmüştür. Metin hakkındaki ikinci yayın Edward Chiera'ya aittir. Chiera, 1923 yılında yayımlanan *Sumerian Epics and Myths (O/P 1S)*'te metni "destansı" olarak yorumlamıştır. Metnin gerçek doğasını ilk keşfeden kişi Landsberger'dir. Landsberger, 1937 yılında metni "bir babanın oğluna çiftçinin görevleri hakkında verdiği talimatlar" olarak değerlendirmiştir. Diğer ön çeviri ve yorumlar Jacobsen (1957-58), Kramer (1963) ve Salonen (1968)'e aittir. Metin hakkındaki en kapsamlı çalışma, Miguel Civil tarafından 1994 yılında yayımlanan *The Farmer's lnstructions: A Sumerian Agricultural Manual*'dır. En güncel transkripsiyon ve çeviri ise ETCSL dijital kataloğu 5.6.3'te *The Farmer's lnstructions* başlığı altında bulunmaktadır. *Çiftçinin Öğütleri*, Eski Babil dönemine tarihlenen okul müfredatı kataloglarında sıklıkla listelenmiştir. Bu listelerden, metnin Eski Babil dönemi Edubbalarında temel ders metni olarak kullanılmış olduğu anlaşılmaktadır. Tarıma dair pratik bilgiler içeren metin; dini ve edebi metinlerin aksine şiirsel bir dilde yazılmamıştır. Ayrıca, Eski Babil döneminde gündelik hayatta konuşulan Akadca ile değil; bu dönemde "klasik ölü bir dil" haline gelmiş olan Sumerce ile yazılmıştır. Bu verilerden yola çıkan çalışma, *Çiftçinin Öğütleri'*nin Edubba eğitimindeki rolünün yanı sıra, pratik tarım bilgisinin Akadca yerine neden Sumerce ile aktarılmış olduğu soruları üzerinde duracaktır.

Anahtar Kelimeler: *Çiftçinin Öğütleri*, Tarım, Edubba, Sumerce, Akadca

[18] Ankara Üniversitesi, Sumeroloji Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi, ilgaz.deniz@gmail.com